

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII LINGVISTICE ȘI LITERARE
DOMENIUL FILOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT

**Narațiuni despre o natură în schimbare:
perspective ecocritice asupra literaturii norvegiene contemporane**

- Rezumat -

Coordonator științific:

Prof. Univ. Dr. Sanda Tomescu-Baciu

Doctorand:

Georgiana-Liana Bozîntan

Cluj-Napoca

2026

Table of Contents

1. Introduction and Context of the Research	3
1.1 Research Topic and Problem Formulation	3
1.2 Landmarks in Ecocriticism and Climate Fiction	8
1.3 Selection of Corpus	19
1.4 Methodology	21
1.5 Structure of the Thesis	23
2. Theoretical Framework: Risk Theory and Literary Studies	27
2.1 Approaches to Risk	29
2.1.1 Psychometric and Cultural Perspectives on Risk	31
2.1.2 Risk Society and Reflexive Modernisation	35
2.2 Literary Perspectives on Risk	45
2.3 Risk and Ecocriticism	49
2.4 Risk Narratives of Anticipation and Risk Narratives of Catastrophe	54
2.5 Risk Narratives of Anticipation and Realistic Climate Fiction	59
2.6 Concluding Comments	62
3. Nature and Culture in Norway	64
3.1 The Value of Nature	65
3.1.1 The Myth of Nature and Goodness	65
3.1.2 Ecophilosophy, Environmentalism, and Sustainable Development	70
3.1.3 Nature in the Everyday life: the <i>Friluftsliv</i> Tradition	75
3.1.4 Attitudes to Climate Change	83
3.2 Nature, Climate and Risk Narratives in Norwegian Fiction: A Brief Overview	86
3.3 Concluding Comments	93
4. Christian Valeur's <i>Steffen tar sin del av ansvaret</i>	95
(“Steffen takes his share of the responsibility”)	95
4.1 Valeur's Authorship	96
4.2 Summary and Reception of the Novel	97
4.3 Representation of Climate Change in the Present Cultural Moment	101
4.4 Climate Risk as a Controversial Reality	104
4.4.1 Narrative Unreliability and Irony	104
4.4.2 Calculating and Predicting Risks	109
4.4.3. Affective and Cultural Responses to Risk	112
4.5 Cultural Symbols and Narrative Patterns	124
4.5.1 Pastoral and Satire	124
4.5.2 The Interplay with the <i>Hyttebok</i> Genre	131
4.6 Concluding Comments	134

5. Brit Bildøen's <i>Sju dagar i august</i> ("Seven days in august") and.....	136
Ingrid Tørresvold's <i>Hilsen Ruth</i> ("Regards, Ruth")	136
5.1 Bildøen's and Tørresvold's Authorship	137
5.2 Summary and Reception of the Novels	139
5.2.1 <i>Sju dagar i august</i>	139
5.2.2 <i>Hilsen Ruth</i>	142
5.3 Textual Representations of Uncertainty	144
5.4 Representation of Life in the Risk Society.....	152
5.4.1 The Role of the Media	153
5.4.2 Status and Privilege	159
5.4.3 The Material Reality of Risk	163
5.5 Affective and Cultural Responses to Risk: Forms of Denial.....	166
5.6 Narrative Templates and Intertextuality	179
5.6.1 Genre Conventions and Narrative Patterns	180
5.6.2 Intertextuality in <i>Sju dagar i august</i>	184
5.7 Concluding comments.....	188
6. Mette Karlsvik's <i>Varmá</i>.....	190
6.1 Mette Karlsvik's Authorship	192
6.2 Summary and Reception of the Novel.....	195
6.3 Navigating Emerging Riskscapes	198
6.3.1 War, Nuclear Threats and Financial Risks.....	202
6.3.2 Climate Risks	207
6.3.3 Cultural and Physical Landscapes in the Face of Global Threats.....	215
6.4 Textual Representations of Uncertainty	219
6.4.1 Structure, Plot, and Temporality.....	220
6.4.2 Language and Narrative Point of View	224
6.4.3 Unsettling the Boundaries Between Fiction and Reality.....	227
6.4.4 Genre Conventions and Textual Openness	229
6.5 Concluding Comments	231
7. Conclusions	233
References	238

Cuvinte-cheie: literatură norvegiană; narațiuni ale riscului; ficțiune climatică; Ulrich Beck; Sylvia Mayer; societatea riscului; incertitudine; Christian Valeur; Brit Bildøen; Ingrid Tørresvold; Mette Karlsvik

Rezumat:

În literatura norvegiană natura a ocupat întotdeauna un loc aparte. În ultimii ani, tot mai multe romane scrise de autori norvegieni care atrag atenția asupra problemelor de mediu și a consecințelor dezastruoase ale acestora au fost popularizate și la nivel internațional. Astfel de exemple includ romanele *Anna. En fabel om jordens klima og miljø* (2013, „Anna. O fabulă despre clima și mediul pământului,” tradus în engleză în 2017 cu titlul *The World According to Anna*) de Jostein Gaarder sau, poate exemplul cel mai semnificativ, romanul *Bienes historie* (2015, tradus în engleză în 2017 cu titlul *The history of bees*, dar și în română, în 2019, cu titlul *Istoria albinelor*), primul volum din cvartetul climatic al autoarei Maja Lunde. În același timp, subiectul crizei climatice este prezent într-un mod mai puțin explicit în multe alte romane norvegiene care evită scenarii distopice și se concentrează pe momentul prezent, mai degrabă decât pe viitor. Personajele nu se confruntă cu efectele dezastruoase ale schimbărilor de mediu, dar se confruntă cu incertitudinea prezentului, ignorând sau făcând eforturi de a înțelege dimensiunea crizei. Cercetarea de față studiază întocmai această categorie de texte ficționale din literatura norvegiană și propune o analiză a următoarelor romane: *Steffen tar sin del av ansvaret* (2009, “Steffen își asumă responsabilitatea”) de Christian Valeur, *Sju dager i august* (2014, “Șapte zile din august”) de Brit Bildøen, *Varmá* (2016) de Mette Karlsvik și *Hilsen Ruth* (2020, “Cu drag, Ruth”) de Ingrid Tørresvold. Dintre acestea, doar romanul semnat de scriitoarea Brit Bildøen a fost tradus în limba engleză în 2016, devenind astfel cunoscut publicului internațional. Deși aceste texte par a avea puține lucruri în comun, această teză își propune să demonstreze că ele pot fi totuși considerate ca aparținând unei tradiții comune.

Cercetarea de față se bazează pe idea că lucrările ficționale despre criza climatică orchestrează povești despre *riscurile* schimbărilor climatice, mai degrabă decât construiesc narațiuni despre schimbările climatice ca fenomen în sine. Această perspectivă e inspirată de teorii din sfera sociologiei, în mod special de conceptele de societate a riscului și modernitate reflexivă, aparținând sociologului german Ulrich Beck (1992). Punctul de plecare al tezei de față îl constituie studiile cercetătoarei Sylvia Mayer, care, pornind de la aceste perspective sociologice, propune o abordare a ficțiunilor climatice drept *narațiuni ale riscului*. Argumentând că aceste texte ficționale ilustrează viața într-o societate a riscului, Mayer (2014)

face distincția între două tipuri de narațiuni ale riscului: *narațiuni despre anticiparea riscului* și *narațiuni despre consecințele catastrofice ale riscului* (în terminologia engleză: *risk narratives of anticipation* și *risk narratives of catastrophe*). În termeni generali, cele două categorii diferă prin focalizarea temporală: în vreme ce narațiunile despre consecințe catastrofice imaginează scenarii despre un viitor în care criza climatică a transformat în mod ireversibil lumea, cea de-a doua categorie explorează momentul prezent, evocând starea de incertitudine și nesiguranță pe care o generează riscurile modernității.

Astfel, această teză își propune să răspundă următoarei întrebări: *în ce fel ne permite conceptul de narațiuni ale riscului propus de Mayer să încadrăm romanele norvegiene despre riscurile contemporane asociate crizei climatice sub semnul unei tendințe literare comune?* Argumentul pe care această teză îl aduce este acela că o lectură ce îmbină perspective ecocritice cu teorii despre conceptul de risc aduce la suprafață teme literare comune și strategii formale ce caracterizează narațiunile despre anticiparea riscului din literatura norvegiană. De asemenea, cercetarea încearcă să demonstreze că, deși narațiunile despre anticiparea riscului sunt mai puțin populare printre cititori decât romanele care tematizează materializarea riscului prin consecințe dezastruoase, ele sunt cu toate acestea la fel de importante pentru a ne ajuta să înțelegem momentul prezent de incertitudine care planează în jurul dezbaterilor despre mediu, fiindcă atrag atenția asupra eforturilor de a face față schimbărilor culturale, socioeconomice sau politice provocate de riscurile climatice, dar și cu dimensiunea afectivă a acestora. Astfel, în această cercetare sunt interesată nu doar de modul în care ficțiunea contemporană norvegiană reflectă atitudini și perspective asupra crizei climatice, dar și de modul în care aceste texte devin parte a discursurilor publice despre criza pe care o traversăm și de potențialul lor de a angaja cititorii într-o proces activ de lectură și de a forma atitudini și percepții.

Studiind reprezentarea riscului în texte ficționale, abordarea ecocritică se împletește cu perspective asupra riscului la intersecția dintre sociologie, studii culturale, antropologie sau psihologie cognitivă. Conceptul de societate a riscului teoretizat de Beck este astfel un concept-cheie în această cercetare, însă analiza textelor se bazează și pe idei ale altor cercetători, precum Mary Douglas sau Paul Slovic. Astfel, studiile de caz sunt precedate de o prezentare și o explicare a cadrului teoretic și a conceptelor care susțin analiza textuală a romanelor, subliniind modul în care critica literară a folosit până acum perspective interdisciplinare asupra riscului.

Metoda folosită în analiza romanelor se bazează pe *close-reading*, luând în considerare aspecte naratologice. Modul de analiză este inspirat din econaratologie, o metodă de lectură care pune accent pe construirea lumilor ficționale și pe strategiile narrative care ghidează experiența cititorilor prin lumile ficționale. Sunt interesată în special de acele strategii narrative

care generează incertitudine și încerc să demonstrez că, participând la construirea unui discurs mai amplu despre criza climatică, aceste texte invită cititorii la o reflecție personală asupra propriilor percepții despre incertitudine și a propriilor experiențe ale riscului, chiar și în afara lumilor ficționale experimentate prin lectură. Totodată, analiza pe care o propun ia în considerare simboluri și elemente specifice culturii norvegiene. În mod implicit sau explicit, multe din aceste elemente sunt recurente în romanele pe care le studiez, motiv pentru care ele sunt prezentate dintr-o perspectivă de ansamblu în capitolul trei.

Teza de față este structurată în șapte capitole, incluzând un capitol introductiv și unul dedicat concluziilor finale. După introducerea subiectului tezei și contextualizarea cercetării în primul capitol, capitolul doi explorează modul în care teoriile despre conceptul de risc sunt pertinente pentru studierea narațiunilor literare. Acest capitol oferă astfel o introducere asupra perspectivelor interdisciplinare asupra riscului, concentrându-se în special pe conceptul de „societate a riscului” teoretizat de Beck (1992). Discut în cadrul acestui capitol cum riscurile societății contemporane sunt înțelese de Beck ca efecte adverse ale modernizării, implicând faptul că amenințări precum cele generate de criza de mediu, pericole financiare sau nucleare sunt consecințe involuntare rezultate din dezvoltarea tehnologică și care nu pot fi prezise ori atenuate în moduri simple. În viziunea lui Beck, în percepția publică asupra riscului, importanța cunoașterii științifice este minimizată de viziuni determinate de cadrul cultural care influențează modul în care oamenii răspund diferitelor riscuri, un aspect esențial în interpretarea textelor literare studiate în această teză. Apoi, explic cum aceste perspective teoretice au fost folosite anterior în studii literare pentru a analiza texte ficționale și mă concentrez pe domeniul ecocriticii ca ramură de cercetare care a acordat o atenție sporită reprezentării problemelor de mediu în literatură. Mai departe, în acest capitol explic modul în care Mayer abordează ficțiunile climatice și distincția conceptuală pe care aceasta o face între *narațiuni despre anticiparea riscului* și *narațiuni despre consecințele catastrofice ale riscului*. Mă concentrez îndeosebi pe prima categorie, prezentând trăsăturile narațiunilor despre anticiparea riscului, așa cum acestea reies din studiile publicate de Mayer. Câteva caracteristici importante sunt: focalizarea temporală pe momentul prezent sau pe viitorul foarte apropiat, reprezentarea riscurilor legate de criza climatică ca o realitate controversată, precum și folosirea unor modele narative variate, care nu se limitează la o viziune distopică a lumii și care au rolul de a sugera ideea unui viitor incert și plin de posibilități. Arătând cum acest concept poate fi aplicat corpusului acestei teze, indic totodată și alte posibile caracteristici care, cel puțin în cazul literaturii norvegiene, ar putea defini acest tip de narațiuni. În final, acest capitol include și o secțiune unde sugerez că abordarea lui Mayer oferă instrumente conceptuale utile studierii ficțiunilor climatice, ca

alternativă pentru dezbaterile pe marginea distincției între romane de gen și realism în reprezentarea ficțională a schimbărilor climatice.

Pe baza observațiilor făcute în capitolul doi despre modul în care răspundem riscurilor prin prisma unor experiențe socioculturale, capitolul trei investighează particularitățile specifice culturii norvegiene cu privire la relația cu natura. Explorez în acest capitol modul în care diferite concepții asupra naturii au pătruns în imaginarul cultural norvegian, sugerând că anumite aspecte legate de relația dintre cultură și natură sunt relevante pentru studierea narațiunilor despre risc. Acest capitol este organizat în două părți. Mai întâi, e prezentat modul în care natura devine simbol al identității naționale prin diferite artefacte culturale, idei filosofice, mișcări ecologice, decizii politice și tradiții ale vieții cotidiene din spațiul norvegian. Mai departe, pe baza studiului sociologic realizat de Kari Norgaard (2011) explic cum atitudinile față de schimbările climatice sunt mai degrabă paradoxale, dată fiind relația strânsă cu natura, așa cum reiese din diferite reprezentări culturale. A doua parte a acestui capitol se concentrează pe sfera literaturii și schițează o imagine de ansamblu a reprezentărilor contemporane despre riscurile asociate crizei de mediu în literatura norvegiană. Se încearcă astfel o încadrare a romanelor care formează corpul acestei teze într-o tradiție literară mai largă, dar și o demonstrație a modului în care distincția între narațiuni despre anticiparea riscului și narațiuni despre consecințele catastrofice ale riscului este aplicabilă literaturii norvegiene.

Odată prezentat cadrul cercetării, capitolele următoare constituie principala parte a acestei teze, unde sunt prezentate studiile de caz. Astfel, capitolele patru, cinci și șase își propun să demonstreze cum cele patru romane analizate corespund categoriei de narațiuni despre anticiparea riscului. Fiecare dintre ele este introdus de o structură similară: mai întâi e oferită o scurtă prezentare a operei autorului, urmată de un rezumat al romanului analizat și o prezentare a receptării acestuia în presa norvegiană și în studii academice anterioare.

Capitolul patru aduce în prim-plan romanul *Steffen tar sin del av ansvaret* de Christian Valeur. Arătând cum textul reflectă societatea riscului la începutul secolului douăzeci și unu, acest capitol încearcă să demonstreze că romanul poate fi integrat în categoria narațiunilor despre anticiparea riscului. Pentru a susține această afirmație, arăt mai întâi cum romanul este ancorat în contemporaneitate, descriind o lume ficțională recognoscibilă, prin indicii spațio-temporale dar și prin elemente ce fac trimitere la cultura populară de la începutul secolului, atunci când romanul a fost scris. Discut apoi cum criza climatică este portretizată drept o realitate controversată, analizând atât elemente precum naratorul neverosimil (*unreliable narrator*), ironia dar și perspectiva polifonică asupra schimbărilor climatice. Examinând atitudinile personajelor secundare cu privire la subiecte ecologice și concentrându-mă asupra

gândurilor protagonistului, asupra sentimentelor de vinovăție și anxietate, încerc să demonstrez cum răspunsurile individuale la incertitudinea ce planează asupra riscurilor climatice pot fi explicate și prin prisma cadrului sociocultural. În cele din urmă, îmi îndrept atenția înspre modul în care riscul este articulat din punct de vedere narativ cu ajutorul unor convenții narative, precum modul pastoral, satiric sau tradiția scrierii jurnalelor de cabană (în norvegiană: *hyttebok*).

Capitolul cinci discută romanele *Sju dagar i august* și *Hilsen Ruth*. Ambele romane tematizează fenomene meteorologice extreme, poziționând acțiunea într-un cadru temporal incert. Indiciile textuale vagi sugerează că acțiunea se petrece într-un viitor foarte apropiat care seamănă îndeaproape cu lumea contemporană. În contrast cu *Steffen tar sin del av ansvaret*, unde criza climatică apare ca o temă centrală, în romanele lui Bildøen și Tørresvold, evenimentele meteorologice neobișnuite nu sunt asociate în mod evident dezechilibrelor climatice. Deși acest aspect nu legitimează neapărat o interpretare a textelor ca narațiuni despre anticiparea riscului, consider totuși că ambiguitatea legată de potențiala cauză a vremii extreme este o caracteristică a incertitudinii ce definește societatea riscului. Discut de asemenea și experiența trăită de personaje în raport cu riscurile la care sunt expuse, subliniind rolul mass-mediei și legătura dintre privilegiu și percepția riscului. Apoi, arăt cum romanele portretizează emoții dificile și atitudini controversate față de riscuri iminente legate de criza de mediu, precum negarea, apatia sau anxietatea, care, în mod similar cu romanul lui Valeur, pot fi interpretate prin prisma cadrului cultural. Discut în acest capitol cum scenariile imaginate în ambele romane se bazează pe descrieri distopice, dar, evidențiind o caracteristică a narațiunilor despre anticiparea riscului, arăt cum ele se bazează și pe alte modele narative, precum modul pastoral, modelul romanului domestic, mituri biblice și narațiuni simbolice despre identitatea națională, sugerând astfel că viitorul nu este marcat de perspectiva sfârșitului lumii, ci rămâne incert și deschis.

În final, capitolul șase își propune o analiză a romanului *Varmá*. Acest text se distinge de celelalte romane studiate nu doar fiindcă acțiunea este plasată în Islanda și nu în Norvegia, ci și datorită experimentării formale și dimensiunii temporale, acțiunea fiind ancorată într-un cadru istoric mai amplu. Deși poate părea o alegere bizară în acest corpus, consider că romanul lui Karlsvik se potrivește cu celelalte opere analizate în această teză și că se încadrează în categoria de narațiuni despre anticiparea riscului deoarece portretizează incertitudinea care caracterizează amenințările societății moderne și prezintă criza climatică ca un risc ce învăluie lumea ficțională. Romanul ilustrează un întreg peisaj al riscului (*riskscape*), în care criza climatică se suprapune peste alte riscuri ale modernității, precum bomba atomică sau pericolele

crizei financiare. Încercând să demonstrez că *Varmá* aparține aceleiași tradiții literare precum restul romanelor prezentate în această teză, discut mai departe cum riscurile asociate problemelor de mediu sunt articulate în roman prin interacțiunea cu anumite idei despre natură specifice culturii norvegiene. Pe urmă, aduc în discuție diferitele strategii narative folosite pentru a media incertitudinea la nivel textual, precum experimentarea cu perspectiva narativă, folosirea unor marcatori spațio-temporali ambigui, care estompează granițele dintre realitate și ficțiune, sau folosirea unui întreg spectru de registre lingvistice. O altă trăsătură importantă este varietatea de modele narative, printre care modul pastoral, modelul romanului istoric sau cel al romanului saga de familie. Deși Mayer definește narațiunile despre anticiparea riscului ca ficțiuni care se concentrează pe momentul prezent sau pe viitorul foarte apropiat, argumentul că *Varmá* aparține totuși acestei categorii e bazat pe faptul că interesul pentru istorie reprezintă o strategie de a accentua apariția unei societăți a riscului în relație cu trecutul și în contrast cu pericolele epocilor trecute, care erau influențate de acțiunile omului într-o mai mică măsură decât în prezent.

În cele din urmă, capitolul final subliniază câteva caracteristici pe care le putem identifica în romanele analizate în această teză: reprezentarea vieții în societatea riscului, portretizând personaje care navighează incertitudini și riscuri ce nu pot fi prezise cu ajutorul cunoașterii științifice; incertitudinea ilustrată atât la nivel tematic cât și la nivel formal prin tehnici de construire a lumilor ficționale și prin strategii narative care generează ambiguitate; percepțiile asupra riscului sunt filtrate prin lentile afective și culturale; elemente de identitate națională sunt integrate în poveste și uneori sunt chestionate dintr-o perspectivă critică; mass-media apare ca un motiv important, fiind investită cu diferite funcții narative; folosirea unui deznodământ deschis ca strategie de a sugera cititorilor un viitor incert, dar în care catastrofa poate fi evitată; în final, folosirea unei varietăți de modele și convenții narative.